

Mikael Alm & Britt-Inger Johansson (red.), *Scripts of Kingship: Essays on Bernadotte and Dynastic Formation in an Age of Revolution*, Opuscula Historica Upsaliensia 37 (Uppsala: Historiska institutionen, 2008). 239 s.

All form av maktutövning, har det sagts, innefattar och kräver en självlegitimerande meningsproduktion. Makten måste helt enkelt ta gestalt för att kunna föreställas och begripas; den måste symboliseras för att kunna erkännas, fruktas, respekteras, älskas. Genom att till exempel skriva in sig själv i ett nationellt porträttgalleri och genom att över huvud taget vara och framställa sig som en beskyddare av konsten, bidrog Karl XIV Johan och personer i hans närhet aktivt och mycket medvetet till meningsskapandet kring och legitimerandet av den nya ätten Bernadotte. Kanske framgångsrikast så genom galleriet på Gripsholms slott, världens första nationalporträttgalleri. I gallerimediet kunde den nye kungen utgöra sista ledet i en lång rad av monarker – därtill med tydliga likheter med landsfadern Gustav Vasa – och samtidigt inplaceras som den främste bland andra och mer samtida förtjänstfulla medborgare. Och med den nya ångbåstekniken – snart konkurrerade flera bolag på den populära rutten – tog sig människor ur bredare lager allt oftare dit från huvudstaden, med guideböcker i händerna för rätt tolkning av porträtten. Om detta, och om det aldrig realiserade men även på skisstadiet mycket talande konstmuseet på Rosendal, skriver Per Widén initierat i en rikligt och vackert illustrerade antologin *Scripts of Kingship*.

Boken är det första samlade resultatet av forskningsprojektet »En dynasti blir till: Medier, myter och makt kring Karl XIV Johan». I huvudsak rör det sig om en genomarbetad sammanställning av deltagarnas presentationer vid European Social Science and History Conference (ESSHC) i Amsterdam 2006. Projektet, som leds av litteraturvetaren Nils Ekedahl, har (enligt uppgifter på nätet) ambitionen att tvärvetenskapligt studera hur familjen Bernadotte etablerades som kunglig dynasti från 1810 till cirka 1860. Hur formades föreställningar och myter kring Karl Johan genom medieformer som tal, dikter, pjäser, ceremonier, tidningsartiklar, arkitektur och monument? Vilken roll spelade institutioner som Svenska Akademien och

Sveriges Stats-Tidning i produktionen och förmedlandet av officiellt sanktionerade föreställningar om kungamakten? En av utgångspunkterna för projektet är att allt detta utspelades i en politisk, kulturell och medial brytningstid.

Jämte Widén bidrar Solfrid Söderlind med ett slags introduktion, som bland annat argumenterar för relevansen i att studera Karl Johan (nya teoretiska och metodologiska grepp, den hittills oprövade mångvetenskapliga ansatsen samt periodens betydelse för forståelsen av vår samtida europeiska belägenhet); Mikael Alm skriver detaljerat om nytt och gammalt i fråga om representationen vid olika ceremonier, från ankomsten till Sverige och intåget i Stockholm 1810 till begravningen 1844; Britt-Inger Johansson behandlar den fysiska disponeringen av rummen på Stockholms slott och dess symboliska betydelser; Karin Hallgren redogör för kungligt meningsskapande i och kring några operor; Nils Ekedahl diskuterar olika former av förbisedd panegyrik som en form av politisk både representation och kommunikation; Cecilia Rosengren skriver om konservativa och rojalistiska publicistiska ideal och praktiker med särskild fokus på Pehr Adam Wallmark; Per Sandin redogör för olika kungliga och frivilliga associationer i både Norge och Sverige; och Torkel Jansson avslutar volymen med en lite fylligare och upplysande teckning av de nordiska politiska kulturerna i jämförande belysning (av vilken en kortare, svensk version återfinns i *Signums svenska kulturbistoria*).

Även om en del enskilda bidrag är värdefulla saknar läsaren en ordinär inledning och också någon utförligare text om projektet i stort. Åtminstone hade man önskat ett sammanknyttande efterord. Varför allt sådant utelämnats är en gåta. Trots eller kanske på grund av att jag själv är verksam vid en officiellt tvärvetenskaplig miljö, har jag inget patentsvar på vad tvärvetenskap (eller mångvetenskap som det också heter i boken) borde innebära. Men förutom att bidra till en första enkel vägledning till bokens studier, hade några inledande ord åtminstone kunnat resonera kring hur – eller över huvud taget om – de olika fallstudiernas resultat och iakttagelser förhåller sig till eller berikar varandra. (Eller hur de i en del fall mer precis bidrar till forståelsen av »dynastic formation».) Om än aldrig så preliminärt.

Går olika frilagda mönster igen? Finns där några notabla mediala utbyten och beroenden? Vilka mer övergripande analytiska frågor har styrts projektet, hur ser relevanta forskningslägen ut, och hur ser man inom projektet egentligen på medier, på makt och på myter? Vad behandlas inte, och vad har det inneburit? En sådan inledning hade väl också bort kvalificera och fördjupa det nu ganska intetsägande talet om brytningstid.

Det sammantagna resultatet har nu blivit onödigt platt och deskriptivt. Och det är synd, för flera bidrag är ambitiösa och har originella ingångar och produktionen i sig är påkostad och inbjudande. (Någonstans måste det dessvärre också sägas att citat på alla språk utom engelska förstås bör översättas. Om man vill bli förstådd av så många som möjligt, vill säga.) Under alla omständigheter har studier av symbolisk och retorisk representation, mer eller mindre strategisk och medveten, onекligen en betydande kritisk potential och befördrar på det hela taget en avvaktande hållning mot anspråksfullt polerad yta.

Patrik Lundell

Britta Andersen & Pernille Roholt (red.), *Byens adelsgård og palaer: Norden 1720–1800* ([Ebeltoft:] Skippershoved forlag, 2008). 160 s.

Dansk Center for Herregårdsforskning utgör en tvärvetenskaplig institution med intressenter som Aarhus Universitet, Arkitektskolen Aarhus, Nationalmuseet och Gammel Estrup-Herregårdsmuseet. Centret bildades 2004 med syftet att koordinera forskning kring dansk herrgårdskultur med konferenser och bred förmedling bland sina uppdrag. I antologin *Byens adelsgård og palaer* tar man ett bredare grepp och diskuterar förekomsten av stadspalats och herrgårdar samt deras olika sociala och ekonomiska förutsättningar och statusmässiga skillnader.

I elva essäer möter läsaren ett vitt spektrum av ingångar i den byggnadskultur som karakteriserade eliten i de nordiska länderna (här representerade av Danmark, Norge och i viss mån Sverige) från 1720-talet till år 1800. Tvärvetenskapligheten blir här en dygd eftersom den tillägnar varje artikel det specifika fokus som en antologi behöver för att inte hemfalla åt alltför allmänt hållna framställningar. Bokens upplägg följer också en skicklig redaktionell retorik där en oundgänglig kontextuell inramning får inleda med Ole Feldbæks tänkvärda

och med lätt hand formulerade skildring av de politiska och ekonomiska förutsättningar som i 1700-talets Danmark bidrog till ett såväl symboliskt behov som de nödvändiga medel, vilka bidrog till elitens byggnadsaktivitet. I John Enrichsens essä utvecklas denna kontextualisering med en lika nödvändig inblick i palatsbegreppets formering i Danmark och dess starka och oundgängliga koppling till den enväldiga kungamakten och den påföljande huvudstadscenteringen.

De inledande artiklarnas reflekterande hållning möts här av detaljspäckad arkitekturhistoria hos Claus M. Smidt, som noggrant redogör för det kungliga slotet Charlottenborgs tidiga historia, byggt som stadspalats för Ulrik Frederik Gyldenløve (1638–1704), Fredrik III:s »naturlige» son och tillika favorit. Smidts intressanta redogörelser för byggnadsförslag och omdaningar finner dock sin höjdpunkt i passagen kring palatsets principiella betydelse i Köpenhamns stadslandskap vid tiden för tillkomst och fullbordande. Författaren framhåller det intryck byggnaden och dess omgivningar måste ha gjort i ett i övrigt vid tiden ganska provinsialt Köpenhamn. Anläggningens italienska förebilder och barocka formspråk skulle komma att utgöra en förebild för stadspalats som symboliskt och arkitektoniskt koncept för den danska eliten på frammarsch.

Förekomsten av stadspalats i Norge får sin behandling i Geir Thomas Risåsens pedagogiska artikel. Kontextualiseringen blir här åter ett positivt inledningstema, vilket tydligt placerar in Norges position som del i en dubbelmonarki med Danmark. Risåsen väljer därefter att diskutera förekomsten av palatsliknande byggnader i Norge med en generös tillbakablick till 1600-talets första decennier och för läsaren vidare mot den byggnadsaktivitet som ägde rum under perioden 1750–1814. Författaren konstaterar att uppkomsten av herremansbostäder och stadspalats ökade markant under dessa år och hänför detta till en kapitalstark elit som omfattade såväl köpmannaklassen som personer av mer traditionell rang. En stark exportaktivitet bidrog till de ekonomiska förutsättningarna och byggnadernas utformning kom att skilja sig från de övriga borgerskapets blygsammare boningar. Intressant att notera är denna arkitekturs flerfunktionella karaktär. Byggnaderna innehöll inte bara familjernas privata våningar utan även familjeföretagets huvudkontor och dess representationslokaler. Stadspalatsen kompletterades traditionellt, i ett allmäneuropeiskt perspektiv, med representativa sommarvillor på landsbygden. Risåsens artikel är mycket informativ i sitt breda grepp kring olika byggnadsexempel relaterande till palatsbe-